

Generale Synode beslissen. ders dan bij tin reeds geken niet het zien de verten was, dat un doen. men wekken had gehandord goed ge het mee, dat k. haar ook al-Brussaard. el getroffen, heel in han- der Clas- te ontvan- erlangen had zijn bezwa- s Brussaard. is het recht l. der kerken tem over te e slechts dit te zaak-Brus- nerkelijk zou erlengde Sy- zijn geweest. wven hadden t zij die nog icht werd op ivies te ver- in al deze jn heeft ge rde te laten n een Classis a of afzetten. seering van t een Classis mindere ver- rad of eer r genabuude veroorloven in een meer zijn ontzegd eerdere ver wel bezitten. bepaling in boven op. ze bevoegd- naar wijsheid niet gelukte. r een bloed- hen, kwam onthieden om doorzag de Grevius dan ortweg. Voór Veldra kwam ouw binuen. op het „ge- aten. Daarop raad?“ „Hier zijn t derde gelui te laten pre- possessie te is de bedoel- e Staten, om wanordelijk- Wij zijn hier rgen. dat het r den preek- belast t uit den stoel te rvan acte te en“. n“, en tevens an den magi- bit gij consent

Maar zij moeten het niet. Dat scheidt juist de mogelijkheid om ieder geval op zichzelf te beoordelen. Zoo kan er in ons kerkelijk leven gelukkig gespecialiseerd worden en blijven wij voor de een- vormigheid met haar onvormige onbilligheden bewaard. Het profijt der kerken dient daarbij als maatstaf. Dat leent aan ons kerkrecht zijn soepel karakter. Daarin onderscheidt het zich gunstig van het wereldlijk recht. En dat er in die gevallen, waarin de Kerken- orde de vrije hand gaf, overeenkomstig het profijt der kerken gehandeld is, daarvan moet ieder, die de beradslagingen der Synode heeft bijgewoond, wel overtuigd zijn. Dit is een indruk, die niet valt uit te wisschen. — **Het vonnis van Prof. Haitjema.** III. Thans ligt voor ons het referaat van Dr Haitjema over „De Asser Synode en het Schriftgezag.“ Het geeft natuurlijk heel wat, dat in het pers- verslag indertijd niet stond vermeld. Maar onze eindindruk is er niet door gewijzigd. In hoofdtrekken gaf dat verslag het referaat vrij trouw weer. Doch waar Prof. Haitjema blijkens zijn bericht aan „De Nederlander“ liever niet heeft, dat men zich op dat verslag beroept, willen wij trachten zijn artikel zoo objectief mogelijk saam te vatten en passages, waarop het aankomt letterlijk te citeeren. Daarmee moeten we echter wachten tot wij over meer ruimte beschikken dan in dit nummer het geval is. Hier maken wij daarom slechts een voorloopige opmerking. Prof. Haitjema wil niet worden aangemerkt als verdediger van Dr Geelkerken. Hij schrijft: „Een dreigend misverstand dient vóór alles nog teruggewezen. Niemand leidt uit mijn verzet tegen de Asser Synode af, dat ik met de verdediging mijner stelling positief zou bedoelen uit te spreken, dat de in Assen veroordeelde Dr Geelkerken, wel beschouwd, eigenlijk de belijder was, die het Schriftgezag „handhaafde.“ Het zal uit de verdere uiteenzetting in dit artikel van zelf wel blijken, dat ik, door positie te nemen tegen de Asser Synode, nog geen „partijganger“ word van Dr Geelkerken, die in zijn conflict met de Gere- formeerde Kerken veel meer voor den mensche- lijken factor in de H. Schrift, en de consequenties, die deze meebrengt voor de uitlegging, op de bres stond dan voor het goddelijk gezag dierzelfde Bijbel- boeken. De hartstochtelijke wijze, waarop Dr Geel- kerken bijna steeds in den inzet zijner vele ver- antwoordingen opkwam voor „de vrijheid van het wetenschappelijk onderzoek en van de exegese“, gaf wel eens heel begrijpelijke aanleiding tot be- paalde „Synodale“ vragen, waarin de vrees tot uiting kwam, dat zich bij Dr Geelkerken een in- spiratie-begrip naar voren drong, waarbij de be- doeling van den bijbelschrijver normatief wordt ge- steld in plaats van „den zin en de meening des Geestes.“ Men zal mij dus wel willen gelooven, als ik zeg, dat het niet in mij opkomt, — als nood- zakelijk gevolg van mijn verzet tegen de Asser Synode, — aan Dr Geelkerken den eerepalm te gaan uitreiken en hem te gaan uitroepen als den

Van Kessel: „Hij is niet ordelijk beroepen“. Schepen Van de Merwede: „De heer Drost is van meening, dat het beroep wettig is, en dat er geen disorde bij mij is“. De Drost: „Ik heb Zondag de leden van den magistraat allen hjeengeroepen, om te vragen of iemand van hen iets tegen het beroep of den persoon van Voetius had; ik kan het niet gebstoren, dat zij niet allen compareerden“. Van Kessel: „Ik versta, krachtens mijn last van de Heeren Staten, dat hij niet zal prediken“. Van de Merwede: „Zeer wel, mijn heer“. Van Kessel tot Voetius: „Ik belast u niet te prediken“. Voetius: „Ik herhaal, dat ik daarvan acte verzoek“. Daarop verliet de Gouverneur het kerkgebouw, en daar het derde klokgehu had opgehouden, hief de gemeente als vanzelf den voorzang aan. Men zong toenmaals de psalmen naar volgorde, en het was ditmaal psalm 129: „Van der jeught aen hebben sy my gequelt Duysentmael, dies spreect Israël met sinnen, Van der jeught aen leverden sy my 't velt: Maar sy hebben my niet kunnen verwinnen.“ Nadat de psalm gezongen was, ging Voetius voor in gebed. Juist wilde hij zijn tekst aflezen, toen de luitenant van den gouverneur, die met een sergeant onder het bidden was binnengekomen, de deur van den preekstoel opentrok en den predi- kant een papier aanbod met de woorden „daar is de acte, lees haar voor“. Voetius behield zijn kalmte en antwoordde: „Ik sta onder mijn wette- lijke overheid, zoo die mij dit commandeert, zal ik het doen; anders, ik ben hier gekomen, om het Woord Gods te prediken“. Uit de banken van den magistraat en den kerkeraad, werd hem toege- roepen: „ga door met uw preek“. De luitenant

waren verdediger van de Gereformeerde belijdenis van het Schriftgezag.“ Op dit punt althans schijnen onze confessionele broeders meer en meer tot bezinning te komen. Scheen het eerst, alsof velen hunner de zijde van Dr G. koezen, thans begint het er wat anders uit te zien. Kort geleden wezen wij er op, hoe Ds Lingbeek zijn hand van hem aftrok. Nu plaatst Prof. Haitjema zich vierkant tegenover hem. In dit opzicht valt er althans eenige winst te boeken. — **Dr J. Woltjer-Comité.** Het afscheids-college van Prof. Geesink is stel- lig aan de oprichting van het Dr J. Woltjer-Comité niet vreemd. De onderstelling zal wel niet te gewaagd zijn, dat het er den stoot aan heeft gegeven. „Men zeg!“ — zoo ongeveer liet Prof. Geesink zich uit — „dat mijn portret, door de studenten mij aangeboden en dat straks in de Senaatszaal een plaats zal bekomen, sprekend is. Indien het spreken kon, zou het vragen: waarom hangt het portret van wijlen Prof. J. Woltjer hier niet?“ Indertijd, toen wij het initiatief namen tot de stichting van het Bayinck-Comité, dat zich o.m. ten doel stelde het portret van mijn hooggeschatten leermeester en voorganger voor onze Senaatszaal te doen schilderen, wezen wij er reeds op, hoe noodig het was, dat ook de beeltenis van wijlen Dir J. Woltjer, den stoeren, waschechten, nooit schipperenden Calvinist, deze historische zaal sierde. Van harte juichen wij het dan ook toe, dat er thans een actie voor op touw is gezet. Maar deze actie bedoelt meer. Zij wil dezen rechtvaardige niet alleen door zijn portret, maar ook door de heruitgave van zijn voor- naamste werken tot ons volk laten spreken, nadat hij gestorven is. Dit doel zal ongetwijfeld bij al zijn oud-leer- lingen en bij velen buiten dien kring met sympathie worden begroet. Moge dit plan slagen. HEPP.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

Handwerkjes op Zondag.

Al weer een vraag over het 4de gebod! Of neen, niet over het 4de gebod. In dat geval zou ik deze verzuchting niet slaken. Niet over het 4de gebod. Want dan zou ze gegolden hebben de heili- ging van den Dag des Heeren, die het hart en de ziel, het begin en het einde is van gebod 4. Maar over wat men op des Heeren Dag al of niet mag doen. En deze vraag doet me — niet in alle gevallen, maar wel in de meeste waarin ze gedaan wordt, en vooral als ze gedaan wordt in dézen concreten vorm — zuchten: „Ach, wanneer zullen we het toch eens zóó druk krijgen met de waar- achtige, geestelijke heiliging van den Dag des Hee- ren, dat we geen tijd meer over houden voor zulke talmudische kwesties!“ k Zou ook voor minder reeds dankbaar zijn. k Zou het óók al wezen, als de ontzaglijke

antwoordde: „wilt gij de acte niet lezen, dan zal ik ze weér mede nemen“. Voetius zei op zijn beurt: „ik zeg niet, dat ik haar niet wil lezen“. Daarop vertrok de luitenant met zijn sergeant, „blyvende de Ghemeente evenwel“ — zoo zegt Trigland — „eendrachtelijk in stilte ende Godes vreesse by malkandere“. Tot tekst had Voetius ge- nomen, Matth. 11: 23 „Coemt tot my, alle die ver- moeyt ende beladen zijt, ende ick sal u verquicken“. Zoo was hij dus als predikant van Heusden op- getreden. Denzelfden dag werd hem en zijne moeder een woning aangewezen: zijne vrouw bleef voor- loopig nog te Vluyten. Zelf vertrok hij onmiddellijk na zijn intrede met eenige leden van den kerke- raad en den magistraat naar Den Haag, om den gang van zaken bij de Staten toe te lichten, aan- gezien ook de tegenpartij afgevaardigden daarheen had gezonden. De Staten besloten daarop een twee- tal gedeputeerden naar Heusden te zenden, ten einde eene verzoening te bewerken, en in afwach- ting van hunne komst, trad Voetius den volgenden Zondag niet op. In den loop der week kwamen de gedeputeerden te Heusden, doch tot eene schik- king kwam het niet. De zaak kwam opnieuw voor de Staten, en deze resolveerden den 14den Juni 1617 bij meerderheid van stemmen, dat Voetius onwettig was beroepen, doch dat men, ter wille van de rust in het stedske, zou toelaten, dat hij „bij provisie als bij leeninghe“ daar den predi- dienst zou blijven waarnemen. Hiernede was echter de rust allerminst hersteld. Een bittere strijd volgde nog, dien ik hier niet uitvoerig kan beschrijven. Het kwam zoo ver, dat de kerkeraad op 28 Mei 1618 Grevius van zijn dienst ontsloeg en drie dagen later Voetius' vriend Johannes Cloppenburg in zijne plaats beriep. De ontslagen predikant beriep zich natuurlijk op de Staten, en deze bewerkten door hunne gelepu-

eisch van dat heerlijke 4de gebod van Gods heilige Wet, in zijn geestelijken, Nieuw-Testamentischen zin, zóó algemeen verstaan werd, dat er voor vragen als die over het geoorloofde van het opnemen van een handwerkje door onze vrouwen en meisjes op Zondag geen plaats bleef. k Gevoel dan ook weinig lust om er op in te gaan. Ook om het gevaar, dat beantwoording er- van me onder den schijn zou kunnen brengen, van op Joodsch-Rabbinistische wijze voor anderen allerlei wetten te willen maken. En dat gevaar zou me in dit geval zeer van nabij dreigen, nu inzender — die er zelf overigens vrij- veél voorstaat als ik — zijn vraag ten slotte zóó formuleert: „Heeft zulk een verbot“ — van hand- werkjes op Zondag — „onder ons een normatief karakter?“ Want, gelukkig, zou ik op de vraag, zóó gesteld, wel kunnen antwoorden met een krachtig „neen“, en er aan toe kunnen voegen, dat geen verbot van menschen onder ons, Gereformeerden, een nor- matief karakter heeft; dat alleen het gebod Gods onder ons geldt als normatief — maar daar- mee antwoordde ik den vrager toch maar half. Hij wenscht ook mijn persoonlijk oordeel te weten. Nu, ik wil hem dat, al was 't maar alleen uit waardeering voor het vertrouwen, dat hij in me blijkt te stellen, niet weigeren. Maar dan onder de uitdrukkelijke verzekering, dat ik daarmee niet geacht wil worden mee te doen aan de wettenmakerij op dit punt, waaraan nog altoos heel wat menschen zich vergasten. Neen, naar mijn oordeel maakt, wie op Zondag een handwerkje ter hand neemt, zich daarmee op zichzelf nog niet schuldig aan ontheiliging van den Dag des Heeren. Men moet hierbij allerlei omstandigheden in aan- merking nemen. Zoodra dat „handwerkje“ voortzetting wordt van den dagelijkschen arbeid, wijl het verdienste of bijverdienste beoogt, krijgt het het karakter van slaafschen arbeid. En het is juist slaafsche arbeid, dien gebod 4 verbiedt. Al evenzeer is het zonde tegen gebod 4, zoo het middel wordt om zich aan de heiliging van des Heeren dag, d.w.z. aan de toewijding ervan aan 's Heeren dienst, te onttrekken of, wat op hetzelfde neerkomt, den tijd te doodden. Maar als onder het voeren of aanhooren van een gesprek, misschien een gesprek over geestelijke din- gen, onze vrouwen of meisjes, wijl ze moeilijk met leége handen kunnen zitten, een handwerkje opnemen, dat haar aandacht niet in beslag neemt, ben ik erg benieuwd te hooren, met welke gewich- tige redenen de leden van haar sexe, die er met ledige handen in den schoot bij zitten, haar op grond van gebod 4, kunnen bestraffen over Zon- dagsonthelijing. Dit is mijn oordeel. Maar — nog ééns — dit oordeel begeer ik nie- mand op te leggen. En al wenschte ik wel, dat al mijn broeders en zusters op dit punt aan de wet der dienstbaarheid ontkomen waren, — ook hier geldt de regel, van Rom. 14: „Die twijfelt indien hij eet, is veroordeeld, omdat hij niet uit het geloof eet.“ en „Een iegelijk zij in zijn eigen gemoed ten volle verzekerd.“ V. F.

toerden, dat Grevius op de beide Pinksterdagen, 3 en 4 Juni, toch predikte. Voetius stond echter op den eersten Pinksterdag zijne namiddagbeurt aan Cloppenburg af, die op deze wijze intrede deed, zeker niet in volkomen overeenstemming met de kerkenorde! Grevius beantwoordde dezen slap met het formeeren van een legengerkeraad, wat tot onstichtelijke tooneelen bij de godsdienstoeffe- ningen aanleiding gaf. De zaak kwam voor de Gorcumse classicaale vergadering, die haar ver- wees naar de provinciale synode van Delft. Deze bevestigde den 1sten November 1618 Grevius' af- zetting, en verklaarde diens tegenkerkeraad voor onwettig. Drie weken later approbeerde de classis het beroep van Cloppenburg. Ondertusschen ver- gunden de Staten Grevius zijn tractement te behou- den, totdat de Nationale Synode, die op 13 Novem- ber 1618 te Dordrecht zou hjeenkomen, zou ge- sloten zijn. Na den afloop dezer Synode weigerde Grevius de onderteekening van de „acte van stil- stand“, die van de Remonstrantsche predikanten werd geëischt, en werd derhalve gebannen. Hij bleef echter hier en daar prediken en nam ook deel aan de bekende samenkomst te Antwerpen, waar de Remonstranten zich organiseerden. Kort daarna te Emmerik gevangen genomen, werd hij tot levenslange gevangenis veroordeeld en in het tuchthuis te Amsterdam opgesloten. In October 1621 wist hij echter te ontsnappen. Hij had zich tijdens zijne gevangenschap op de rechtsgeleerdheid toe- gelegd, en in het tuchthuis in fraai Latijn in een geschrift onder den titel Tribunal Reforma- tum de pynbank bestreden, als in strijd met de Christelijke levensopvatting. Hij gaf dit boek in 1624 te Hamburg uit, en is kort daarna op een reis vermoedelijk om het leven gekomen; althans men heeft nooit meer iets van hem gehoord. JOH. C. BREEN